

Toplumsal Hareketler Repertuarı Merkezinde Kayma

Özlem Şendeniz
Ankara Üniversitesi, Siyaset Bilimi ve Kamu Yönetimi Bölümü

Giriş

Çalışmada taraflara, sebeplere ya da sonuçlara değil, toplumsal hareketlerin kullandığı repertuarın değişimine odaklanılmıştır. Kısaca toplumsal hareketler repertuarının oluşumu ve toplumsal hareketler ile iletişim araçları arasında ki bağlantı, sonra da dijital iletişim araçları ile donanmış günümüz dünyasında toplumsal hareketlerin yükselişini ve internet araçlarının toplumsal hareketler repertuarı merkezinde yol açtığı değişim belirlenmeye çalışılmıştır. Bu bağlamda repertuar merkezinde ki kayma, yerel eksenli çevreci bir toplumsal hareket olan Fındıklı HES Muhalefeti ve onun repertuarını kullanımı üzerinden incelenmiştir.

Dünden Bugüne Toplumsal Hareketler Repertuarı

Toplumlar iletişim temelidir. Toplumsal hareketler de topluma ulaşmakta iletişimi kullanırlar. Toplumsal hareketleri inceleme çabasını bu iletişim temelli üzerinden ilerletmek için kullanacağımız araç “Toplumsal hareketler repertuarı”dır. Repertuar kavramı Tilly’den (2008) ödünç alınmıştır. Özünde repertuar kavramı, toplumsal hareketlerin değişim taleplerinin sisteme ve kitleye iletim araçları toplamını karşılamaktadır. Eylem ve iletişim araçları toplamı olarak da ortaya konabilecek olan repertuar üzerinden, iletişim teknolojilerinde yaşanan gelişmelerin toplumu ve toplumsal hareketleri nasıl etkilediği görülebilmektedir. Shirky’nin aktarımıyla, bir teknoloji normalleştiğinde, daha sonra genelleştiğinde ve en sonunda görünmez olacak kadar yaygınlaştığında –yani sıradanlaştığında- gerçekten derin değişimler gerçekleşmektedir (Shirky, 2010, s. 95). Sıradanlaşmış “yeni” iletişim teknolojileri normalleştiğinde toplumsal hareketler repertuarı bu araçları kapsayarak genişler.

Literatürde toplumsal hareketler tarihi 1750’ler ile birlikte başlatılmaktadır. Aslında toplumdaki direnişin, çatışmanın tarihi çok eskilere götürülebilir hatta muhalefetin tarihi toplumun varlığıyla başlatılabilir ancak 1750 öncesinde Arrighi, Hopkins ve Wallerstein’ nın belirtmiş olduğu kendiliğinden baskı karşısında oluşan başkaldırıları olmuş ve bu başkaldırıları isyan, ayaklanma ve kaçış biçimlerini almıştır (Arrighi, Hopkins ve Wallerstein, 2004, s. 35). 1750 Tarihini ayırıcı kılan nedir? Neden bu tarihten sonra baskı karşısında ki direniş ve mücadele biçimleri toplumsal hareketler olarak adlandırılmaya başlanmıştır? Sonuçta sanayi devriminin eşliğinde, toplumların çalkantılarla boğuşmakta olduğu bu dönemde vergi ayaklanmaları, ekmek ayaklanmaları, seçim mücadeleleri, grevler hem örgütlülük düzeyinde hem de süreklilik bakımından artarak gelişmiştir (Çetinkaya, 2008, s. 18). Pek çok etkenin hesaba katılabileceği bu gelişim ve değişimde iletişim üzerine odaklanan bir çözümleme farklı bir bakış açısı sunmaktadır.

1750’de değişimin –değişkenlerden birinin- basım devriminin sıradanlaşması, kitlelere görelisi olsa da yayılması olarak belirlenebilir. Aydınlanmanın, matbaanın yaygınlaşması ile

ilişkilendirilmesi gibi, okuryazarlığın tabana yayılması ile toplumsal hareketlerin ortaya çıkması da ilişkilendirilebilir. Elbette basım devriminin içerisinde medyadan ve basından daha fazlası bulunmaktadır. Zira toplumlar McLuhan'ın belirttiği gibi "her zaman iletişimin içeriğinden çok, insanların iletişimde kullandıkları iletişim araçlarının doğasına biçimlendirilmiştir" (McLuhan'dan aktaran: Şener, 2006, s. 11). Basım devrimi ile haberlerin, bilgilerin vericilerinin değişmesi alıcıda –birey de- köklü bir değişime yol açmıştır;

Okuyan bir kamu doğası gereği yalnızca daha fazla dağılmış değildir; ayrıca dinleyen bir kamuya göre daha atomistik ve bireyciydi. ... Toplumsal dayanışma azalırken daha uzakta gerçekleşen olaylara vekâletten katılım çoğaldı; ayrıca yerel bağlar gevşerken daha büyük kolektif birimlerle olan bağlar güçlendi. Basılı malzemeler, savunucularının tek bir yerel bölgede bulunmayacağı ve uzaktaki görünmez bir kamuya seslenen amaçlara sessizce bağlanmayı teşvik etti. Yeni grup kimliği biçimleri daha eski, daha çok yerelleşmiş bir sadakat bağıyla yarışmaya başladı (Eisenstein, 2010, ss. 157-158).

Burada belirginleşen bireye yönelik "dünyanın geri kalanından haberdar olunabileceği" vaadidir. Basım devriminin sonucunda ilk gazete biçimlerinin dolaşıma girmesi, bireyin dolaysız çevresinin ötesinde duran, fakat kendisinin yaşamıyla bir ilişkisi, hatta potansiyel olarak ona etkisi olan olaylar dünyası duygusunun doğuşuna yardımcı olmuştur (Thompson, 2010, s. 176). Bu duygu toplumsal hareketleri güçlü kılacak olan kitlelerin motivasyon kaynaklarından birinin; "dünyanın geri kalanından etkilenme ve onu etkileyebilme hissinin" bizatihi kökenidir.

Bugün olağan gelen tüm bu enformasyon dolaşımının 17. yüzyılda henüz netleşmeye başladığı sırada basım devriminin getirdiği yenilikler arasında küçük broşürler, afişler ve çizimler gibi propaganda araçlarının olduğu da hatırlanırsa toplumsal hareketlerin neden 17. yüzyılın ikinci yarısında ortaya çıktığı daha iyi anlaşılabilir. 18. Yüzyıl toplumsal hareketler repertuarını Tilly şöyle sıralamıştır;

Tohum alımları (yiyecek isyanları), yasak tarla ve ormanların istilası, bariyer ve engellerin yıkımı, makinelerin kırılması, charivari (gürültü patırtı çıkarmak), serenatlar, dışarı atmalar, vergi görevlilerinin ve diğer yabancı ... kovulması, rakip köylerin gençleri arasındaki kavgalar, istila, özel evlerin yağmalanması ve yıkımı, zorunlu aydınlatmalar, kişilerin etrafında bir araya gelişler, kamusal davalar ve yargılama süreçleri (Tilly'den aktaran: Gümrükçü, 2007, s. 107).

19. yüzyıla gelindiğinde iletişim ve ulaşım teknolojilerinin gelişim ve normalleşme hızında ki artış ile birlikte zaman ve mekanın anılaşmasının ilk örnekleri belirginleşmeye başlamıştır. Karşımızda kapitalizm anlatılarında sıklıkla rastladığımız demir yollarının ve telgraf tellerinin çevrelediği bir dünya bulunmakta ve toplumsal hareketler bizatihi bu dünyanın içerisinde yer almaktadır. Dünyanın bu "yeni" haline ayak uydurması gereken toplumsal hareketler de pek tabii, repertuarını yeni iletişim araçlarını kapsayacak şekilde genişletmiştir. Bu doğrultuda 19. yüzyıl toplumsal hareketler repertuarı; "işyeri grevleri, gösteriler, seçim kampanyaları, toplanmalar, bildiri kortejleri, programlı kalkışmalar, yasama meclislerinin istilası" (Tilly'den aktaran: Gümrükçü, 2007, s. 108) vb. eylemlerden oluşmaktadır.

Toplumsal hareketler repertuarının yanında hareketleri açıklama girişimlerine de değinmek gerekmektedir. 1848'i ve 19. yüzyıl toplumsal hareketlerini açıklamada öne çıkan paradigma Gustave le Bon'un "Crowd" –Kalabalıklar- yaklaşımıdır. Kalabalıklar yaklaşımı, toplumsal hareketleri kitle psikolojisi ile yorumlarken, olumsuzlamalarda bulunmaktadır. Le Bon'a göre; "kalabalıklar her zaman bilinçsizdir, ama bu bilinç kaybı belki de onların güçlerinin sırlarından biridir" (Le Bon, 1896, s. xi -4-). Toplumsal hareketleri, kalabalıklar yaklaşımı ile irdeleyen Le Bon irrasyonellik sonucuna varır.

Dipten gelen dalga metaforu ile anılan toplumsal hareketler 20. Yüzyılın başında geri çekilen bir dalga misali güç kaybetmiştir. Bu dönemde toplumsal hareketlerin bir kolu olan

ulusalcı bağımsızlık hareketleri etkinliklerini sürdürmeye devam etmiş, yüzyılın ikinci yarısında ise dipten gelen dalga var gücü ile kıyılarda yükselmiştir. 1968 ve sonrası toplumsal hareketleri, hareketlerde yaşanan değişimi anlamlandırabilmek için literatürde 68 ve sonrası toplumsal hareketler “Yeni Toplumsal Hareketler” olarak anılmaya başlamıştır. Toplumun ihtiyaçlarından doğan ve daha geniş kitlelere ulaşma çabası içinde olan toplumsal hareketlerin bu değişiminde Laclau modern toplumda yaşanan üç keskin değişimin etkili olduğunu söylemektedir:

İkinci Dünya Savaşı sonrasında çağdaş toplumlarda yükselen yeni hegemonik formasyon, emek sürecinde, devlet biçimlerinde, kültürel düzeyde ve toplumsal ilişkilerde köklü bir değişime yol açmıştır. Yeni hegemonik formasyonu ortaya çıkaran süreç üç temel gelişme üzerinde ilerlemektedir. İlki; ekonomik düzeyde yaygın birikim rejiminden yoğun birikim rejimine geçişte toplumsal ilişkilerin metalaşması olgusudur. ... Bu sürece yol açan, ikinci unsur ise Refah Devletidir. ...Sürece yol açan son unsur ise: kitle iletişim araçlarına bağlı olarak yaygınlaşan yeni kültürel kimliklerin ortaya çıkışıdır (Laclau’dan aktaran: Çorakçı, 2008, ss. 41-42).

Kitle iletişim araçlarına bağlanan yeni kültürlerin ortaya çıkışı, aynı zamanda kitlelere ulaşma hedefi ile içsel toplumsal hareketler repertuarının, kitle iletişim araçlarını kapsamasını zorunlu kılmıştır. Sonuçta radyo, televizyon, telefon ve sinema gibi toplumsal hareketler repertuarı merkezinde önemli yer tutan araçlar 1968’e gelindiğinde çoktan normalleşmişlerdi.

‘68 sonrası toplumsal hareketleri açıklama çabası içinde “Kalabalıklar Yaklaşımı” yetersiz, eksik ve aslında isabetsiz kalmıştır. Ortaya ortak özellikleri paylaşan, iki farklı toplumsal hareketler paradigması “Kaynak Mobilizasyonu Teorisi ” ve “Yeni Toplumsal Hareketler Yaklaşımı” çıkmıştır. Zira ‘68 hareketi içindeki aktörler en başta, klasik paradigmanın tepkisel, anomik ve köksüz aktör imajına uymamaktadırlar. Mücadeleleri ekonomik olmaktan çok, kimliği rahatça ifade edebilme, katılım ve sivil haklar gibi kavramlar çerçevesinde, kültürel alanda gerçekleşmektedir (Cohen ve Arato’dan aktaran: Çayır, 1999, s. 15). Bu anlamda, yeni toplumsal hareketler ile birlikte, toplumsal hareketlerin merkezi sosyo-ekonomik alandan, sosyo-kültürel alana taşınmıştır. Melucci’nin vurguladığı biçimde; “Toplumsal çatışmalar geleneksel ekonomik\endüstriyel sistemden kültürel alana kaymaktadır: bu çatışmalar bireysel kimliği, günlük hayattaki zaman ve mekanı, bireysel hareketin motivasyonu ve kültürel modellerini etkilemiştir (1999, s. 88).

‘68 dalgasının tekrar geriye çekildiği ‘80’ler de iletişim teknolojileri çağı değiştirmiş; dijital çağa geçmiş ve akabinde ‘90’lı yılların ortasında internetin normalleşmesi gerçekleşmiştir. Tarihsel çizgide az çok belirginleştiği üzere iletişim teknolojilerinde yaşanan gelişmeler normalleştiğinde, toplumun iletişim kültüründe devrim yaşanmaktadır. Toplumsal hareketler repertuarı da “devrim” araçları olan yeni iletişim teknolojilerini kapsayarak genişlemektedir. Süreçte yeni repertuar elemanları ile güçlenen toplumsal hareketler yükselişe geçmekte ve hareketleri anlamlandırma çabaları ile toplumsal hareketler paradigmaları oluşturulmaktadır. Bu çizgide, bugün için toplumsal hareketler repertuarının internet ve dijital iletişim araçlarını kapsayarak genişlediği söylenebilir. Ancak söz konusu olan öncüllerinden çok daha etkin bir değişimdir. Toplumsal hareketler repertuarı merkezinde bir kayma yaşanmaktadır.

İnternet ve dijital teknolojiyi repertuarına dahil eden toplumsal hareketler sadece hızlı ve ucuz iletişimin anlık ve sınırsız halini bünyesine dahil etmemiştir. Lance Bennet dijital iletişim araçlarının uluslararası eylemciliği değiştirdiğini öne sürmüş olduğu noktalar toplumsal hareketler paradigması açısından da önemlidir. Bennet’e göre değişen noktalar şunlardır:

- Eski toplumsal hareketlere özgün nispeten yoğun ağlar yerine eylemciler arasında iletişim ve koordinasyon için hayati önem taşıyan gevşek yapıları bağlar kurmak;

- Yerel meselelerin hareketlerin söylemi içine sokulması için geniş bir bakış açısı geliştirmek suretiyle bir bütün olarak hareketle yerel eylemcilerin özdeşleşmesini zayıflatmak;
- Toplumsal hareketlere kişisel katılım üzerindeki ideoloji etkisini azaltmak;
- Toplumsal hareket eylemcilerinin merkezleri olan kayıtlı, sürgit ve zengin kaynaklı yerele ulusal örgütlerin görece öneminin azalması;
- Toplumsal hareketler içinde kaynakları yetersiz örgütlerin stratejik avantajlarının artması;
- Hızla değişen yakın hedeflere kalıcı kampanyaların (küreselleşme karşıtlığı yada çevrenin korunması gibi) düzenlenmesinin desteklenmesi;
- Eski yüz yüze etkinlikleri sanal etkinliklerle birleştirmek (Bennett'ten aktaran: Tilly, 2008, s. 169).

“Bir bütün olarak hareketle yerel eylemcilerin özdeşleşmesini zayıflatmak” hariç tutulursa Bennet'in değiştiğini öne sürdüğü noktalar, toplumsal hareketler repertuarının merkezinde yaşanan kayma varsayımımız ile bağdaşmaktadır.

Söylenbilir ki 2000 sonrası toplumsal hareketler repertuarında araçsal ve alansal keskin kaymalar gözlemlenmektedir. Toplumsal hareketler; çoğulcu anlayışı, farkındalık bilicini ve demokratik yönelimleri merkeze almış; alansal olarak sivil toplum merkezine kaymıştır. Araçsal kayma, internet araçlarının toplumsal hareketler repertuarına dâhil olması ile gerçekleşmiş ve içeriğine eylemselliği de ciddi oranlarda dahil etmiştir. Söylenbilir ki bugün topluma ulaşmayı hedefleyen her hareket -toplumsal, ticari, siyasi vb.- interneti kullanmak, sanal eylemsellikler yaratmak durumundadır.

Fındıklı HES Muhalefeti Örneğinde İnternet Araçlarının Kullanımı

Teoride internet ve dijital iletişim araçlarının toplumsal hareketler merkezinde kayma yaptığı çıkarsamasının pratikte ki iz düşümleri, bir yerel eksenli çevreci toplumsal hareket olan Fındıklı HES Muhalefeti repertuarı üzerinden belirlenmeye çalışılmıştır. Fındıklı HES Muhalefeti Rize'nin Fındıklı ilçesi merkezlidir¹. HES kısaltması nehir tipi hidroelektrik santrallerini karşılamak için kullanılır. Doğu Karadeniz Bölgesi 2000'li yıllarda HES projelerinin bir nevi saldırısına uğradığında, çevreci toplumsal hareket grupları oluşmaya başlamıştır. Bu bağlamda çalışma da incelenen Fındıklı HES Muhalefeti'ni yönlendiren, Fındıklı Dereleri Koruma Platformu ve Dereleri Koruma Platformu aynı zamanda Fındıklı

¹ Eski adı Viçe olan Fındıklı ilçesi, bugün Rize ilinin Artvin sınırında bulunmaktadır. İlçe merkezi iki dere vadisinin ortasında kuruludur. Doğu Karadeniz'de bu coğrafi yerleşmeye sahip tek ilçe olduğu için ilçenin Lazca adı Türkçeleştirilirken “Çifte Dere” konulması tartışılmış, Fındıklı'da karar kılınmıştır. Bir dönem ismine kaynaklık etmesi düşünülen Çifte dere'ler Arılı ve Çağlayan vadileri HES projeleri ile birlikte ilçenin direniş sahaları haline gelmiştir. Fındıklı ilçesinin toplam nüfusu 15.556 olup, merkezde 9.909 kişi yaşamaktadır. Nüfusun etnik yapısının %10'unu Hemşinli'ler ve %90'nını Laz'lar oluşturmaktadır. Halkın sosyal yaşantısı zengindir, köyde yaşayan nüfus yazın bahçesinde çalışırken, kışları ilçede ya da farklı bir şehirde yaşamaktadır. Halkı modern bir yaşantı biçimine sahiptir. Giyimi, yaşamı ve davranışı ile köylü kentli ayrımı yapmak olanaksızdır. %98 üzerinde okur-yazar olan ilçe halkı, okula ve okumaya çok önem vermektedir (rizeozelidare.gov.tr). İlçe ekonomisi bölge şartlarına bağlı olarak; başta çay ve fındık olmak üzere kısmen narenciye, meyvecilik, su ürünleri, arıcılık ve hayvancılık (findikli.bel.tr) temellidir. Çiftçilik asli geçim kaynağıdır, tarım dışında çalışan kesimin büyük kısmını ise memur ve işçiler oluşturmaktadır. Lakin genç nüfusun büyük çoğunluğu işsiz olduğundan, ilçe sürekli göç vermektedir (lazibore.com).

HES Muhalefetinin sivil toplum uzantısını oluşturmaktadır. Toplumsal hareketlerin günümüz karakteristiğine bu noktadan bir bağlantı çıkarılabilir; bugün bir sivil toplum kuruluşu ile birlikte anılmayan toplumsal hareket yoktur.

Fındıklı HES Muhalefeti repertuarı üzerine yapılan incelemede repertuar elemanları 11 kalem altında toplanmıştır: “afiş ve pankartlar; duvar yazıları; el ilanları; e-posta; internet araçları –internet siteleri ve sosyal ağ grupları-; miting, yürüyüş ve protesto eylemleri; sinema ve televizyon; semboller –lazca, tulum ve horon-; paneller, yüz yüze görüşmeler ve bilgilendirme toplantıları; ulusal medya; yerel medya. İnternet araçlarının toplumsal hareketler repertuarı merkezinde yarattığı kaymaya odaklanıldığı için diğer kalemlere çalışma içerisinde değinilmeyecektir.

İnternet Sitelerinin Kullanımı

Fındıklı HES Muhalefetinin kullandığı internet araçları iki kısma ayrılabilir; internet siteleri ve sosyal ağlar. İnternet siteleri gerekli ekipmana sahip bireyler için arama motorları aracılığıyla kolayca varılan bilgi kapılarıdır. İnternet sitelerinin kullanım alanı incelemesi için öncelikle internetin kitle iletişiminde yarattığı değişimlere bakmak gerekir;

İnternet göreceli olarak “özgür” bir ortamdır. Kullanıcıyı etkin kılarak ve içeriğin denetlenmesini zorlaştırarak toplumdaki “alternatif” ya da karşıt görüşlere, yaşamlara, bakışlara, duruşlara ifade ve iletişim imkanı tanımaktadır. Belirli konular ve temalar etrafında oluşturulan binlerce sanal cemaat, tartışma grubu, e-posta zincirleri, sohbet odaları, birey, grup ya da örgütler tarafından kurulan web siteleri İnternetin toplumsal çeşitliliği yansıtan diğer yüzünü oluşturmaktadır (Şener, 2006, s. 61).

İnternetin toplumsal çeşitliliği ve toplumsal hareketleri kolayca yansıtıyor oluşunun arka planında küresel yayın maliyetini sıfıra indirmiş (Shirky, 2010, s. 13) olması bulunmaktadır. İnternet bu açıdan toplumsal hareketlerin ve bireylerin aktif olarak yer aldıkları sanal bir kamusal alana benzemektedir.

İnternet ile birlikte sosyal iletişimin yapısında değişim yaşanmıştır. Mesela, Shirky ; internetin sunduğu gelecekte, yayıncılığın kitlesel olarak amatörleşeceğini ve “Bunu neden yayınlalım?”dan ‘Neden olmasın?’a geçiş yaşanacağını” (Shirky, 2010, s. 57) öngörmüştür. Bu aşamanın internet siteleri ve sosyal ağların ortak kümesinde gerçeklik bulunduğu söylenebilir. Fındıklı HES Muhalefeti repertuarı incelemesi kapsamında hareketi yönlendiren sivil toplum kuruluşlarını resmi internet siteleri incelenmiştir: Fındıklıdereleri.com ve derelerinkardeşliği.com.

Fındıklı Derelerini Koruma Platformu; fındıklıdereleri.com

Bugün reelde var olan bir örgütlenmenin sanal alemde de var olmaması neredeyse imkansızdır. Fındıklı HES Muhalefetinin yönlendiricisi olan Fındıklı Derelerini Koruma Platformu’da (FDKP) bunun bir istisnası değildir. FDKP’nin resmi internet sitesi fındıklıdereleri.com bir sanal eylemsellik biçimi olan elektronik imza kampanyası ile öne çıkmaktadır. Elektronik imza, online dilekçe gibi internet ile birlikte gelişen sistem araçlarındandır. Sorunsal etrafında kaç kişinin toplandığını, kaç kişinin talebin, dileğin altına imza attığını internet ortamında göstermektedir. FDKP tarafından fındıklıdereleri.com internet sitesi üzerinden yürütülen elektronik imza kampanyasına 7188 imza toplanmıştır. (20 Nisan 2013 tarihi itibari ile) Resmi internet siteleri, amaçları doğrultusunda kitleleri bilinçlendirmek –kısmi manipülasyon uygulamak- için dosya paylaşımlarını kullanmaktadır. *Fındıklıdereleri*

sitesi bu bağlamda, “neden? niçin? nasıl?” sorularını dosyalarla cevaplamaya çalışmaktadır. “Neden istemiyoruz?” ve “Deklarasyon” linkleri ile ulaşılan iki metin, internet siteleri aracılığıyla toplumsal hareketlerin yayınladığı manifestolara birer örnek teşkil etmektedir. Sitede ayrıca, HES ve HES muhalefeti ile ilgili dosyalar, haberler paylaşılmaktadır. Ayrıca forum sayfasıyla birlikte site kullanıcılarına etkin olarak sorunsal etrafında konuşma, tartışma haber ve fotoğraf paylaşmasına olanak sağlamaktadır.

Derelerin Kardeşliği Platformu: Derelerin kardeşliği.org

FDKP’den farklı olarak Derelerin Kardeşliği Platformu, Fındıklı ilçesi merkezli değildir. Aktif üyeleri ve genel olarak oluşturmak istedikleri HES karşıtı muhalefet ağı ortak paydası üzerinden örgütlenmektedir. Bir internet aracı olarak repertuar içerisinde derelerinkardeşliği.org’un kullanımı daha çok fotoğraf, video, haber, HES raporları, mahkeme kararları ve deklarasyonların yayımlanması aracılığıyla kitleye bilgi ulaştırmak üzerinedir. Derelerin kardeşliği sitesinin 20 Nisan 2013 tarihinde yayınladığı verilere göre, 227 üyesi, 257 yayımlanmış haberi ve 259565 ziyaretçisi vardır Spesifik olarak Fındıklı HES Muhalefeti ile ilgili 51 adet haber bulunmaktadır (Bunlar 01 Eylül 2011- 22 Kasım 2005 arasında yayımlanmış haberlerdir).

Bu noktada resmi internet sitelerinin kullanımında ki durgunluğa dikkat etmek gerekir. Söz gelimi derelerinkardeşliği.com 3 Kasım 2011 tarihinde yayınladığı verilere göre, 201 üyesi, 257 yayımlanmış haberi ve 100277 ziyaretçisi vardı (Şendeniz, 2012, s. 69). Geçen süre zarfında haber sayısında bir değişme yaşanmamış fakat ziyaretçi sayısı ikiye katlanmıştır. Hatırlanması gereken internet sitelerinin aranarak bulunduğu durumdur. Toplumsal hareketlerin hedef kitlesi asli ve ikincil olarak ikiye ayrılabilir. Asli hedef kitle toplumsal hareketlerin etrafında olduğu sorunsaldan doğrudan etkilenecek olanlardan oluşurken, ikincil hedef kitlede sorunsaldan dolaylı olarak etkilenecek olanlar, hatta etkilenmeyecek olanlar bulunmaktadır. Fındıklı HES Muhalefeti örneğinden devam ederek Fındıklı halkının yani ilçeye yapılacak HES’lerden doğrudan etkilenecek olanların asli hedef kitleye dahilken genel olarak HES’lerle karşı olanlar, çevreci hareketler içerisinde olanlar vb. kişiler ikincil hedef kitleye dahildirler. İnternet sitelerinin kullanımı konusunda da sorunsaldan ya da toplumsal hareketin varlığından haberdar olmak gerekmektedir. Sosyal ağlar ise asli ve ikincil hedef kitle ayırımını silikleştirmektedir.

Sosyal Ağların Kullanımı

Günlük hayatta dahil olan sosyal ağlar, kullanıcıların ağı sağladığı imkanlar doğrultusunda veri paylaştığı, ileti alışverişinde beğeni ve tercihler doğrultusunda hareket ettikleri iletişim ve etkileşimi kolaylaştırıcı portalardır. Sosyal ağların toplumsal hareketlere sağladığı avantajlar arasında hızlı, etkin ve ucuz iletişim, kitlesel amatörleşme, örgütlenme kolaylığı ve kendi kendine yayıncılığın sıradanlaşması bulunmaktadır.

Sosyal ağlar ile birlikte toplumsal hareketlerde örgütlülük ve grup yapısı değişmiştir. Bugün aynı düşüncedeki insanları bulmanın maliyeti düşmüştür ve daha da önemlisi, bunu yapmak artık profesyonellik gerektirmemektedir (Shirky, 2010, s. 60). Dünyanın her yerinde sorunsal olarak gördükleri “hikayeleri”ni paylaşan insanlar, kitleleri yönlendirmekte, toplumsal hareketlerin “yeni” haline dahil olmaktadırlar. Oral’ın belirttiği gibi; “İnternet aynı ilgilere sahip insanların sanal ortamda bir araya geldiği bilgi paylaştığı, yeni grup ve topluluklar oluşturduğu sanal bir ortamdır” (Oral, 2005, s. 91) ve bu sanal ortam da reel sosyal becerilerimize uygun iletişim araçları geliştirilmiş, örgütlenme kolaylaşmış

bulunmaktadır. Shirky'nin Paquet'ten aktardığı üzere, yeni sosyal araçların grup örgütlenmesinde yarattığı esas avantaj, “gülünç şekilde grup oluşturma”dır;

Yeni iletişim ağlarımız –internet ve cep telefonları- birer grup oluşturma platformudur ve e-posta listelerinden kameralı telefonlara, bu ağlar için oluşturulan birçok araç bu gerçeği doğal karşılıyor ve bunu birçok şekilde genişletiyor. Gülünç şekilde kolay grup oluşturmak önem taşıyor; çünkü paylaşan, işbirliği yapan ya da uyum içinde hareket eden bir grubun parçası olma arzusu işlem maliyetlerinin daima kısıtladığı temel bir insan içgüdüsüdür (Shirky, 2010, s. 51).

Gülünç bir biçimde kolay grup kurma ile birlikte kitlesel amatörleşme de değerlendirilmelidir. Bir anlamda kamerası ya da klavyesi olan bir birey tek kişilik kar amacı gütmeyen bir kurum gibi faaliyet göstermeye başlamış ve kendi kendine yayıncılık artık normal bir durum olmuştur (Shirky, 2010, s. 71). Bu bağlamda medya da değişmiştir;

Fotoğraflarda, e-postalarda, MySpace sayfalarında ve benzer mecralarda kendimize dair verdiğimiz enformasyonun sosyal görünürlüğümüzü nasıl önemli ölçüde arttırdığını ve bir birimizi bulmamız, ama aynı zamanda herkesin gözleri önünde didik didik incelenmemizi de nedenli kolaylaştırdığını gösteriyor. Medyanın eski sınırlarının tümüyle ortadan kalktığını ve gücün büyük bölümünün biçimlendirici kitlede toplandığını gösteriyor. Bir hikayenin bir anda nasıl yerelden küresele dönüşebileceğini gösteriyor. Aynı zamanda bir grubun doğru dava uğruna seferber edilebilmesinin kolaylığını ve hızını da gösteriyor (Shirky, 2010, s. 16).

Kitlelerin sorunsal doğrultusunda seferber olması, medyanın sınırlarının muğlaklaşması, bir hikayenin yerelden küresele ve tam tersi bir biçimde küreselden yerele transfer hızının artması toplumsal hareketler repertuarının en güçlü araçlarından biri olan medya ile sosyal ağlar arasında doğrudan bağlantı kurmaktadır.

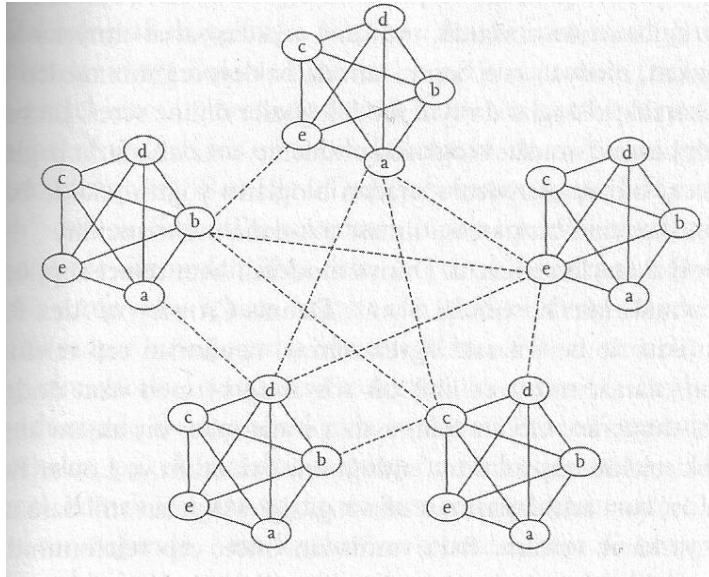
Kitlesel amatörleşmenin ve gülünç bir biçimde kolay grup kurmanın dolaylı sonucu, kitlenin izleyici kültüründe yarattığı değişikliktir. Sosyal ağlar ve internet siteleri ile oluşan ilgi ve beğeniye göre gruplaşma yayıncılık anlayışını değiştirmiştir. İzleyicilerin geneline ve kitle kültürüne yayın anlamına gelen “broadcasting”in yerine, dar olarak tanımlanmış gruplar ve beğeni kültürüne yönelik yayıncılık, “narrowcasting” güçlenmiştir (Uluç, 2008, s. 306). Bir sorun etrafında örgütlenen yapıların internet uzantıları, sosyal ağların ve web sayfalarının sunduğu kolaylıkla gruplar oluşturmada, kendi kendine yayıncılık kültürünün yaygınlaşması ile “narrowcasting” yayıncılık toplumsal hareketler repertuarı içerisinde yer bulmaktadır. Her iki yayıncılık anlayışı iletişim ve kültürün insanların beğeni ve kanaatleri üzerinde manipüle edici etkisine sahiptir ancak narrowcasting belirli kitleye, belirli yayını yaparak manipülasyonun derecesinde oransal artış sağlamaktadır. Sosyal ağlar üzerinde kişinin tercih ve beğenisine göre gruplaşması, grup içerisindeki yayıncılığın bir narrowcasting yayıncılık örneği olmasına ve sonuçta “toplumlarda kültürlerin gelişmesini ve gerek kendi gerekse diğer toplumlarda yaygınlaşmasını ve gelişmesini sağlamanın yanı sıra, kitlelerin beğeni ve tercihlerini, inanç ve kanaatlerini, ilgi ve dikkatlerinde hatta düşünce ve duyarlılıklarında farklılıklar oluşması sonucunu doğurmaktadır” (Ergün, 2005, ss. 183-184).

Sosyal ağlar farklılık ve benzerlikleri yönlendirmeyi kolaylaştırmaktadır. Türkiye’de kalabalık bir kullanıcı kitlesine sahip olan facebook örneğinde olduğu gibi, öğrenme taklit boyutuna inse dahi söz konusu olan bir “öğrenme”dir. Facebook taklit üzerinde önemli bir kurgu sağlamıştır. Taklidin iki nedeni vardır: dışlanma korkusu ve öğrenme isteği (Noelle-Neumann, 1998, s. 65). Facebook üzerinden ileti paylaşımı taklidin iki yönünü ve “beğeni”yi içerisinde barındıran bir yapılanmadır. “İnsanlar başkalarının davranışlarını gözlemler, böyle bir olasılıktan haberdar olurlar ve uygun bir fırsatta bu davranışları taklit ederler (Noelle-Neumann, 1998, s. 65). Sosyal ağlar uygun zamanı, anlık hale getirmiştir. Sosyal ağlar ile birlikte taklit – öğrenme ilişkisinde dışlanma korkusu da anlık hale gelmiş ve beğeni- moda algısı ile içselleşmiştir. Bu bağlamda sosyal bir ağ içerisinde taklit ya da öğrenme odağına

dayanan toplumsal hareketler, eş zamanlı olarak moda algısı ile desteklenmektedir ve sosyal ağlar üzerinde dışlanma korkusu, moda algısı ile birleşmektedir. Coelho'nun bir hikayesinde yer verdiği gibi; “moda sadece –sizin dünyanıza aidim, sizin ordunuzla aynı üniformayı giyiyorum ateş etmeyin- demenin bir yoludur” (Coelho, 2008, s. 10). Moda algısı, taklit, öğrenme ve dışlanma korkusu toplumsal hareket aktörleri açısından daha geniş bir kitleye ulaşmayı kolaylaştırmaktadır. Çünkü sosyal ağlar üzerinde sorunsalların asli ve ikincil hedef kitleleri birbirleri ile sürekli dirsek temas halindedirler.

Çoğu sosyal ağ reel kimliklerin sanal aleme taşınması üzerine kurgulanmaktadır. Çalışma içinde baz alınan Facebook'ta kullanıcılarını gerçek kimliklerini, gerçek arkadaşlarını, ilgilerini sanal aleme taşımaya teşvik etmektedir. Sosyal ağlar ve örneğimizde Facebook, toplumsal hareketler açısından taklit, narrowcasting, kolay grup kurma, grup, etkinlik ve ileti paylaşımının görünür kılınmasını kolaylaştırması ve moda algısı yaratması ile yeni kamusal alan, internetteki, etkin bir muğlaklaşmış reelik alanıdır. Bu reelik alanı ayrıca veri paylaşım hızını ve kendiliğindenliğini artırmaktadır. Zira İnternet siteleri üzerinden veriye ulaşmak için onu aramak gerekirken sosyal ağlarda hali hazırda onaylanmış arkadaş, grup ve sayfalardan kullanıcının sayfasına veri akışı kendiliğinden sağlanır. Bireysel kullanıcıların sayfaları üzerinden paylaşılan iletiler kullanıcıların daha önceden seçtiği ağlara anlık olarak iletilir. Bir sosyal ağ üzerinden bakıldığında, veri dağılımı herkesin herkesle bağlı olmasına binaen yoğunluğu, arama ile ulaşılan verinin yani görece seyrek ağın sunduğundan fazladır. Böylece toplumsal hareketler açısından hem asli hedef kitleyi hem de ikincil hedef kitleyi saran iletişim yoğunluğu benzersiz bir kamusal alan içerisinde oturur. İnternete paylaşılmış bir veri, sosyal ağ kullanıcısı tarafından üyesi olduğu bir grubun sayfasına veya mail-grubuna gönderildiğinde grubun diğer üyelerince aranmasına gerek kalmadan ulaşılabilir kılınmış olur. Sosyal ağ üzerinde oluşan, yoğun ve seyrek ağlar ile asli ve ikincil hedef kitle arasındaki ilişki yoğun kümeli şebeke üzerinde görülebilir.

Şekil 1. Yoğun Kümeli Şebeke; ağın, herkesin herkese bağlı olması halinde sahip olacağından daha az bağlantısı vardır

Kaynak: Shirky, 2010, s. 189.

Asli hedef kitle sorunsalla yakınlık bakımından birbiri ile iletişim halinde olması yüksek kişilerden oluşacaktır. Buda onları yoğun kümeli şebekeye yerleştirirken, ikincile hedef kitlede olanlar seyrek yoğunlukta şebekeye yerleşeceklerdir. Yani asli hedef kitle ile bir ya da iki bağlantı noktası bulunan ağları seyrek kümeli şebekeler olarak yoğun kümeli

şebekelerin etrafına yerleştirerek sosyal ağlar üzerinde örgütlenen grupların iletişim ağları arasındaki ilişki çözümlenebilir.

Toplumsal hareketlerin asli ve ikincil hedef kitlesi arasındaki etkileşim sadece facebook grupları üzerinden değil, bizzat bireysel kullanıcıların ana sayfaları üzerinden de izlenebilir. Facebook örneğinde verinin kullanıcının onayladığı “arkadaşlar”ından birinin sayfasında paylaşılması, veriyi kullanıcının ana sayfasında da görünür kılmaktadır. Bu noktada kullanıcı veriyi kullanıp kullanmayacağını tercih eder. Kullanıcı veriyi görmezden gelebileceği gibi, incelemeyi de seçebilir. Taklit ya da öğrenme inceleme aşamasından sonra gelir. Bir verinin beğenilmesi kullanıcı tarafından da kendi arkadaşlarına iletilmesi sonucunu doğurabilir. İletinin kullanıcı tarafından paylaşılması verinin içeriğinin beğenilmesine, veriyi paylaşan arkadaşını taklit etme “dışlanma korkusu ve moda ile ilintili olarak” ve öğrenme olgusuna bağlıdır. Kullanıcı bu olgulardan birinin veya hepsinin etkisi ile veriyi paylaşmayı seçtiğinde süreç bu kullanıcının veriyi paylaştığı “arkadaş” ve grup listesi üzerindeki kullanıcılar tarafından tekrar yaşanır. Ancak verinin kullanıcıların dikkatini çekmesi, toplumsal hareketler araçlarının genelini etkinliği ile orantılıdır. Tek başına internet araçları sorunsal etrafında örgütlenmeyi geniş bir kitleye taşıya bile farkındalık, taraftarlık, eylemsellik ve sonuca ulaşma konularında eksik kalır.

Bu çalışmada sosyal ağlar üzerindeki Fındıklı HES Muhalefeti örnek grup incelemelerinde facebook sosyal ağı üzerinden örgütlenmiş olan; “Viçe de HES’e Geçit Yok” Fındıklı HES Muhalefeti grubu incelenmiştir.

Viçe de HES’e Geçit Yok Facebook Grubu

Viçe de HES’e Geçit Yok facebook grubunun 20 Nisan 2013 tarihi itibari ile 1703 üyesi; “beğenenini” bulunmaktadır. Bu bağlamda grubun etrafında 1703 kişilik yoğun şebeke ve bu 1703 kişinin bağlantılı olduğu seyrek şebekeler toplamı bulunmaktadır. Grubun varlığı kullanıcıya, sorunsalla ilgilenen insanlara ulaşabileceği bir kapı aralamaktadır. Bu durumun kullanıcı açısından sonuçları; gruba üye olan kullanıcının kişisel sayfasındaki bilgilere, “sorunsal” ile ilgilendiğini yansıtabilmesi; ilgi ve beğenisinin yanında arkadaş grubunun ilgi ve beğenisi ile ortak paydada bir taklit ve öğrenme merkezine kavuşması ve son olarak sorunsal ile ilgili haber, video, resim, bildirim ve benzeri iletilerin arasından paylaşmayı seçtiklerini kendi “arkadaş” listesine ileterek döngüye dahil olabilmesidir.

İnternet üzerinde paylaşılan verinin kullanıcıların dikkatini çekmesi, toplumsal hareketler araçlarının genelini etkinliği ile orantılıdır. Facebook grubu kurmak, iletileri bu grup üzerinden paylaşmak farkındalık yaratmak için yeterli değildir. Eş zamanlı olarak potansiyel alıcıların sayfalarındaki veriler arasında sorunsalın iletişiminin kaybolmaması için iletinin dikkat çekmesini sağlamak gerekir. *Viçe de HES’e Geçit Yok* facebook grubu, adlandırılmasında kullanılan “Viçe” kelimesi ile –Fındıklı ilçesinin Lazca karşılığı- Fındıklı HES Muhalefeti repertuarının sembolik araçlarından biri olan dilin -binaen kültürün-kullanımını yönlendirmektedir. Amaç asli hedef kitle için olduğu kadar, ikincil hedef kitle içinde birleştiriciliğin ve dikkat çekiciliğin oranını artırmaktır. Örnek olarak duvar yazıları ele alınabilir. Duvarlar fiziksel çevrenin parçaları olarak mekana bağımlıdır. Bu bağlamda Fındıklı HES Muhalefeti kapsamında, Fındıklı’nın duvarlarını toplumsal hareketler iletişim repertuarına dahil ederken, duvar yazılarının ulaşım sınırları ve hedef kitlesi Fındıklı’da yaşayan halk olarak belirlemek makül görünmektedir. Ancak internet araçlarının kullanımının artışı ile birlikte diğer repertuar elemanları ile birleşen duvar yazıları internet kamusal alanındaki paylaşımlara dahil olmuştur.

Şekil 2. Fındıklı HES Muhalefeti toplumsal hareketler repertuarından duvar yazısı örneği

Kaynak: *Viçe de HES'e Geçit Yok* facebook grubu.

İnternet ile birlikte repertuar elemanları arasındaki bağlantının eskiye göre sıkışmış olduğu sadece duvar yazıları örneğinde değil tüm, repertuar elemanları arasında ki ilişkilerde görülmektedir. Repertuar elemanları zaten birbirlerine bağlıydılar ancak internet bu bağlantıyı her ana yaymış, gücünü ve işlevselliğini artırmıştır. Söz gelimi eylem araçlarından mitinglerin hazırlık süreçleri, oluş anları, ve gerçekleşmelerinin akabinde ki haber değerleri ile diğer repertuar elemanları ile arasındaki bağlantı geçmişte de vardı. Bugün olan ise internet ortamında geçmişteki mitingin hazırlığı sırasında dağıtılan el ilanının, mitingin gerçekleşmesinden sonra yayınlanan gazete haberleri ile birlikte, miting alanına asılan afiş ve pankart fotoğrafları ile eş zamanlı olarak bulunmasıdır.

İnternet ve özelde sosyal ağlar sadece repertuar elemanlarının yayılması, yayınlanması açısından kullanılan araçlar değildir. Sanal eylemselliklerin de olduğu portallardır. Burada reel bir eylemin sanal ortamda hazırlanışından söz edilecektir. Birincisi reeldeki eylem için örgütlenme aracı olarak internetin kullanımınıdır. Anlık iletilerin bağlantılı olunan kişisel sayfalarda hızla yayılması ile toplumsal hareketlerin kitleleri mobilize etmek için kullandığı araçlarda değişim yaşanmıştır. Çalışma içerisinde “*Hara Köyü Protesto Eylemi*” -hazırlık aşaması 5 Aralık 2011’de başlamış olan ve 6 Aralıkta düzenlenen protesto gösterisi ile 8 Aralık’ta organize edilemeye başlanan ve 9 Aralıkta gerçekleşen protesto eyleminin- *Viçe de HES’e Geçit Yok* grubu üzerinden organizasyonun mobilize edilişi incelenmiştir.²

5 Aralık; Düzenlenmesi planlanan “*Hara Köyü Protesto Eylemi*”ne dair grupta duyurular paylaşılmıştır; “*Hayde Basın Açıklamasına! Rize-Fındıklı Arılı Vadisinde Hara köyünde Dere Islahı adı altında 4m. yüksekliğinde beton duvarla Dere yatağı kanala alınmak istenmektedir. Yarın (6 Aralık 2011) Saat 12.00 da HARA Köyünde köylüler Derelerine sahip çıkmak için bir basın açıklaması yapacaklardır. HES’leri yaptırtmayan köylüler şimdi de HES’lerin alt kaynağı olan bu duvarları yaptırtmayacak. Hayde Yaşam Savunucuları Hara Köylülerine Destek Vermeye.*” ve “*Doğasını, Suyunu, Geleceğini Savunanlar 06.12.2011 Salı Günü Saat 12.00’da Hara Köyünde Buluşuyoruz.. (...) Dereler Özgürdür Özgür Akacak!*” 6 Aralık’ ta “*(...) Dereler Özgürdür Özgür Akacak!*” duyurusu yinelenmiştir. Gün içerisinde

² *Fındıklı da HES’e Geçit Yok* facebook grubu paylaşımlarına ulaşmak için bakınız ; https://www.facebook.com/p_ermalink.php?story_fbid=201413699940753&id=118245908218749#!/pages/V%C4%B0%C3%87E-de-HESe-Ge%C3%A7it-Yok/118245908218749

grup üzerinden paylaşılan diğer bağlantılarda “*Hara Köyü Protesto Eylemi*”ne dair gelişmeler verilmiştir. Bu paylaşımlar arasında yerel medyaya eylemin yansıması da bulunmaktadır. Bunlar; Fındıklıhaber.com bağlantılı “*Fındıklı’da dere ıslah çalışması protesto edildi-6\12\2011 Fındıklı Haber*”, aktifhaber.com bağlantılı “*Köylülerden gizli HES çalışması protestosu*” ve pazar53.com bağlantılı “*Bu kez dere ıslahını protesto ettiler*” başlıklı video eklentili haberlerdir. Yerel medyanın internet araçlarını kullanarak sınırlarını genişletmesi ve toplumsal hareketler repertuarının hem yerel medya hem de sosyal medyayı eş zamanlı kullanarak sınırlarını genişletmesi ile Fındıklı HES Muhalefeti asli ve ikincil hedef kitlesine yapılan eylemin başarısı aktarılmaktadır. Diğer repertuar elemanlarının internet ile beraber kullanımının hedef kitlelerin iç içe geçmesini kolaylaştırıcı bir yanı bulunmaktadır.

8 Aralık; Arılı deresine sahip çıkılım videosu; “*Doğasını, Suyunu, Geleceğini Savunanlar Yarın Saat 12.00’da Hara’da Buluyoruz! Derelerimize Geleceğimize Sahip Çıkalım! Dereler Bizimle Özgür Akacak*” ek yorumu ve “*Arılı deresini kenarları yaklaşık 5 metre yükseklikteki beton duvarlarla kanallara hapsediliyor. İnsanlar ve vahşi yaşam su kaynaklarından uzaklaştırılıyor. 8 Aralık perşembe günü Hara’da olacağız... deremize ve geleceğimize sahip çıkmak için...*” video açıklaması ile paylaşılmıştır.³Günün son paylaşımı; 6 Aralık 2011 18.22 adlı “*Bu olayların tekrarlanmaması için, doğa hepimizin, dereler hepimizin sahip çıkılım sesimizi duyuralım*” açıklamalı ve “*Dere ıslahına hayır diyen yiğit Fındıklı halkı*” yorumlu videodur. 9 Aralık; Gerçekleştirilen ikinci protesto eyleminin yerel ve ulusal medyaya yansımaları duyurmaya, sorunsalla ilişkin ilgi, dikkat ve farkındalığı artırmaya yönelik paylaşımlar yapılmıştır. Rizedeyiz.com bölgesel haber sitesindeki “*HES Karşısı Çevreciler Eylem Yaptı*” başlıklı haber linki “*Direne Direne Kazanacağız!*” ve fındıklıhaber.com da yayınlanan “*Fındıklı Derelerine Sahip Çıkıyor 09\12\2011*” başlıklı haber linki “*Dereler Özgür Akacak! Direnenler Kazanacak!*” yorumu ile paylaşılmıştır. Bu haber linklerinin ardından “*Hara Eylemi CNN akşam haberlerinde*” duyurusu ve bahsi geçen haberin kendisi; “*HES Protestosunda Tansiyon Yükseldi!*” ve “*HES Protestosunda Tansiyon Yükseldi CNN TÜRK video*” linkleri ve “*Direne Direne Kazanacağız!*” yorumu ile paylaşılmıştır.

Genelde toplumsal hareketler açısından da, Fındıklı HES Muhalefeti kapsamında gerçekleştirilen bir eylemin, Fındıklı HES Muhalefeti sorunsalı etrafında örgütlenmiş bir facebook grubu üzerinden duyurulması, mobilize edilmesi, başarısının paylaşılması ve etkisinin artırılması aşamaları “*Hara Köyü Protesto Eylemi*” örneğinde olduğu gibi gerçekleşmektedir. Sonuçta bir kamusal alan olarak internet, sosyal becerilerimize uygun yeni iletişim araçları ve bağlantı alanları ile toplumsal hareketler repertuarını değiştirmiş ve sosyal ağlar belki de bu değişikliklerin uygulandığı ve insanların sosyal becerilerinin bir birine uyum sağladığı en yaygın kullanım alanını oluşturmuştur.

Bu çalışmaya temel teşkil eden Toplumsal Hareketler Repertuarının Dönüşümü: Fındıklı HES Muhalefeti Örneği yüksek lisans tezinde 164 kişilik örneklem üzerinde anket çalışması yapılmıştır. Fındıklı HES Muhalefeti içerisinde benzer toplumsal hareket örgütlenmelerinde olduğu gibi, facebook grup üyeliği ve internet örgütlenmesine dahil olma arasında bir ilişki bulunmaktadır. Fındıklı HES Muhalefeti internet örgütlenmesine dahil olan 57 kişinin 53’ü (%93) facebook gruplarını kullandıklarını belirtmiştir. İnternet örgütlenmesine dahil olan 53 kişinin 42’si (%79,2) ve internet örgütlenmesine dahil olmayan facebook grubu kullanan katılımcıların 14’dü (%40) facebook iletilerinin dikkat çekme oranını “her zaman” olarak belirtmiştir. İnternet örgütlenmesine katılım ve internet araçlarının kullanım ilişkisinin korelasyon analizi sonuçları ise şöyledir; internet örgütlenmesine dahil olan katılımcıların

³ “Arılı Deresine Sahip Çıkalım” videosu eş zamanlı olarak pek çok kişisel facebook hesabı üzerinden de paylaşılmıştır.

internet sitesi kullanımı; pozitif ve düşük şiddetli (,276) facebook grup kullanımı; pozitif ve yüksek şiddetli (,576) haber siteleri üzerinden yorum ve tartışma grupları kullanımı; pozitif ve düşük şiddetlidir (,041). Buradan çıkan sonuç Fındıklı HES Muhalefeti içerisinde sosyal ağların kullanımının diğer internet araçlarının kullanımına göre daha yüksek orana sahip olduğudur. Fındıklı HES Muhalefeti açısından bu sonuçlar üzerinden konuşulursa facebook gruplarının, Fındıklı HES Muhalefeti repertuarı internet araçları içerisinde daha merkezi konumda olduğu görülmektedir.

Mantiken bir yerel eksenli toplumsal hareket olarak Fındıklı HES Muhalefeti belirli bir coğrafi sınır içerisinde etkinlik göstermeli ve repertuarının hedef kitlesinde bölge insanı bulunmalıdır. Ancak internetin sınırsızlaştırması ile birlikte yerelden ulusalla, “küreselle” geçiş ucuz ve zahmetsiz hale gelmiştir. Bu doğrultuda Fındıklı HES Muhalefeti Repertuarının etki sınırları da genişlemiş, ulusallaşmıştır. Facebook grup kullanımı coğrafi dağılımı internet sitelerine göre daha geniştir. Haber siteleri üzerinden yorum ve tartışma grupları kullanımında ise internet örgütlenmesine katılım ve coğrafi dağılım açısından fark bulunmaktadır. Haber siteleri üzerinden forum ve tartışma gruplarını kullanan 56 kişiden 21’i (%36) internet örgütlenmesine dahildir ve coğrafi dağılımda 56 kişiden 20’si (%36) Rize ilinde ikamet ederken 36 kişi (%54) diğer şehirlerde yaşamaktadır. Bu durumda yerel eksenli bir toplumsal hareket olan Fındıklı HES Muhalefeti’nin ikincil hedef kitle ile en büyük bağı “haber akışı” aracılığıyla sağlanırken asli hedef kitle, ikincil hedef kitle ayrıştırmasını yoğun ve seyrek yoğunluklu ağlar üzerinden okunması ile facebook gruplarının coğrafi dağılımı (facebook gruplarını kullanan katılımcıların %60’ının Fındıklı’da ikamet ettiği görülmektedir) birbirini destekleyen verilerdir. Bu bağlamda bakıldığında ankete katılanlardan Fındıklı ilçesi ile olan bağlantılarını “HES Muhalefetinden Dolayı Fındıklı’dan Haberdarım” ve “Diğer” seçenekleri ile açıklayanları kesin bir biçimde Fındıklı HES Muhalefetinin ikincil hedef kitlesine yerleştirmek uygundur. Ayrıca “HES Muhalefetinden Dolayı Fındıklı’dan Haberdarım” cevabını veren 29 kişiden 13’ü (%44,8) ve “Diğer” cevabını veren 20 kişiden 7’sinin (%35) Fındıklı HES Muhalefeti facebook gruplarını kullandıklarını belirtmesi yeni iletişim araçlarıyla değişen toplumsal hareketler repertuarının Fındıklı HES Muhalefeti tarafından başarılı bir biçimde uygulandığını göstermektedir.

Ayrıca Fındıklı HES Muhalefeti facebook grup örgütlenmesi ve anket katılımcılarının veri paylaşım alanları incelenmiştir. Sonuçlar göstermektedir ki, facebook gruplarını kullanan katılımcıların %86’sı ve facebook gruplarını kullanmayan katılımcıların %14’ü Fındıklı HES Muhalefeti ile ilgili iletileri kişisel facebook sayfalarında paylaşmaktadırlar. “Diğer” ileti paylaşımları istisna tutulduğunda facebook gruplarını kullanan kişiler yoğunlukla Fındıklı HES Muhalefeti iletilerini farklı mecralarda paylaşmaktadırlar. Buradan asli ve ikincil hedef kitleler arasında ki bağlantı daha net görülebilmektedir.

Toplumsal Hareketler Repertuarı Merkezi

Toplumsal hareketler repertuarı elemanları çok yönlü ve iç içe geçmişlerdir. Ancak bir el ilanı ile ulusal medyada yayınlanan yazın aynı kalemde yer almamaktadır. Etki alanı açısından diğer elemanları yönlendiren, merkezde olan araçlar bulunmaktadır ve internet araçları toplumsal hareketler merkezinde kaymaya neden olmuştur. Fındıklı HES Muhalefeti repertuarının tamamının etki alanı incelendiğinde kayma varsayımını destekleyici sonuçlara ulaşılmıştır. Alan çalışmasında katılımcılara yöneltilen, “Sizce Fındıklı HES Muhalefeti’nin kullandığı hangi araç daha etkilidir?” sorusu ile repertuarın merkezi belirlenmeye çalışılmıştır. Anket katılımcılarına göre Fındıklı HES Muhalefeti repertuarı içerisinde miting ve yürüyüşler (%31,1) en önemli araçtır. İkinci sıradaki ulusal medya (%29,9) ve üçüncü sırada internet araçları ve facebook grupları (%28,7) bulunmaktadır. Etkililik sıralamasındaki ilk üç aracın,

oranları arasındaki fark çok azdır. Bu sonuç internet araçlarının Fındıklı HES Muhalefeti repertuarı içerisinde merkezi bir konumda olduğunu göstermekte ve 2000 sonrası toplumsal hareketler içerisinde repertuar merkezlerinin kaymış olduğu varsayımını desteklemektedir.

Fındıklı HES Muhalefeti içerisinde etkililik derecesi yüksek araçların yaş grupları bazında değerlendirmesi göstermektedir ki genç nesil ulusal medya, internet araçları ve facebook gruplarını tercih ederken orta yaş ve üzeri kesim miting ve yürüyüşleri tercih etmektedir. Ters orantılı bu ilişkinin değişikliklere adaptasyonun gençler için daha kolay olması ile ilgisi vardır. Ayrıca orta yaş ve üzeri kesimin internet öncesi dönem toplumsal hareketler repertuarına aşina olmalarından ötürü miting ve yürüyüşleri tercih etmeleri olasıdır. Ulusal medya ise, ulusal sınırlar içerisindeki en güçlü medya kanalı olmasından dolayı her yaştan katılımcının tercihi olmuştur. Bu veriler ile bağlantılı olarak yaş grupları bazında ikamet edilen şehir ve haber kaynağında internet araçlarının kullanımı ilişkisi incelendiğinde, Fındıklı HES Muhalefeti açısından ikincil hedef kitleye dahil olan, Rize dışında ikamet edenlerin ve 18-25 yaş arası katılımcıların yoğun bir biçimde haber kaynağı olarak interneti kullandıkları görülmektedir. İnternette mekânsal sınırsızlığı ve gençler arasında yaygın kullanımı, sonuç üzerinde destekleyici etki yapmaktadır. Sonuçta biçimde 2000 sonrası toplumsal hareketlerin küreselden yerele veya yerelden küresele transferinin hızlanmış olması da internet araçlarının sunduğu mekânsal sınırsızlığının sonuçları arasındadır.

Sonuç

“Toplumsal Hareketler Repertuarının Dönüşümü; Fındıklı HES Muhalefeti Örneği” yüksek lisans tezinden yararlanarak oluşturulan bu çalışmada temel varsayım toplumsal hareketler repertuarının gelişen iletişim araçlarını kapsayarak genişlediği ve bu genişlemenin toplumsal hareketler teorisinde değişime yol açtığıdır. Bu doğrultuda 2000 sonrası toplumsal hareketler repertuarı internet ve dijital iletişim araçlarını kapsayarak genişlemiştir. Ancak internet araçları diğer repertuar elemanları ile etkileşimi doğrultusunda, bütün repertuar içerisinde merkezleşmektedir. Buda toplumsal hareketler repertuarı merkezinde kaymaya neden olmaktadır.

Bugün toplumsal hareketler rüzgarı yeniden güçlenmektedir. Düz bir çıkarsama ile kapıda paradigmatik bir değişimin olduğu da söylenebilir. Bu değişimi anlayabilmek toplumsal hareketlerin topluma ulaşma araçlarını analiz etmekten geçmektedir. Toplumsal hareketler merkezinde, internet araçları merkezleşirken bu araçların sağladığı avantajları ve dezavantajları görmek gerekir. Sonuçta yerel ya da küresel her toplumsal hareket internet araçlarının sunduğu bağlantı noktalarından ve araçlarından faydalanmaktadır. Burada iki olumsuz noktaya değinmeden geçilmemelidir; sanal eylemsellikler gerçek eylemler ile aynı değildir. Sanal rakamların, internet üzerinden katılımların şişirme olabileceği unutulmamalıdır. Bir diğer olumsuz nokta ise Çoban'ın kullandığı kavramsallaştırma ile sosyal ağların panoptikon (2009) bir gözetleme alanı olarak okunabilirliğidir. Ancak yeni kamusal alanlar sağlayan internet ve sosyal medya toplumsal ağlara; kendi kendine yayıncılık, gülünç bir biçimde kolay grup kurma, ikincil ve asli hedef kitleler arasında bağlantıyı kolaylaştırma, sınırsız, ucuz, anlık iletim gibi araçlar sağlamakta, bir nevi toplumsal hareketler için geçmişte sahip olmadığı araçları vererek, ona alan açmaktadır. Dolayısı ile internet “doğru” bir dava etrafında toplanan insanların görmezden gelemeyeceği bir toplumsal hareketler repertuarı olarak merkezleşmektedir.

Kaynakça

- Arrighi, G., Hopkins, T. K., ve Wallerstein, I., (2004). *Sistem Karşıtı Hareketler*, Çev. C. Kanat, B. Somay ve S. Sökmen, İstanbul: Metis, 2. Basım.
- Gümrükçü, S. B., (2007) *Bir Toplumsal Hareketin Doğuşu: Küreselleşme Karşıtı Hareketlerin Türkiye’de Ortaya Çıkışı*, Dokuz Eylül Üniversitesi: Yüksek Lisans Tezi, <http://www.belgeler.com/blg/152p/bir-toplumsal-hareketin-dogusu-kuresellesme-karsiti-hareketlerin-turkiye-de-ortaya-cikisi-the-rise-of-a-social-movement-the-emergence-of-antiglobalisation-movements-in-turkey> adresinden alınmıştır (Erişim Tarihi 13 Aralık 2011).
- Le Bon, G., (1896). *The Crowd: A Study of the Popular Mind*, New York: The Macmillan.
- Melucci, A., (1999). “Çağdaş Hareketlerin Sembolik Meydan Okuması”, *Yeni Sosyal Hareketler*, İstanbul: Kaknüs. s. 81-88
- Noelle- Neumann, E., (1998). *Kamuoyu Suskunluk Sarmalının Keşfi*, Çev. Murat Özkök, Ankara: Dost.
- Oral, B., (2005) İnternet ve Eğitim, *İnternet ve Toplum*, Ankara: Anı.
- Çetinkaya, Y. D., (2008). Tarih ve Kuram Arasında Toplumsal Hareketler, *Toplumsal Hareketler Tarih, Teori ve Deneyim*, Der. Y. Doğan Çetinkaya, İstanbul: İletişim. s.15-65
- Çoban, B., (2009). Yeni Panoptikon, Gözün İktidarı ve Facebook, Yeditepe Üniversitesi İletişim Fakültesi Dergisi, http://independent.academia.edu/bariscoban/Papers/613980/Yeni_Panoptikon_Gozun_Iktidari_ve_Facebook adresinden alınmıştır (Erişim Tarihi 07 Aralık 2011).
- Çorakçı, E., (2008). *Modern ve Postmodern Kimlikler Bağlamında Yeni Toplumsal Hareketler*, Gazi Üniversitesi: Tez, <http://www.belgeler.com/blg/1b5r/modern-ve-postmodern-kimlikler-baglaminda-yeni-toplumsal-hareketler-new-social-movement-in-context-of-modern-and-postmodern-identities> adresinden alınmıştır (Erişim Tarihi 12 Kasım 2011).
- Eisenstein, E. (2010). Okuma Kamusunun Yükselişi, *İletişim Tarihi Teknoloji-Kültür-Toplum*, Ed. David Crowley ve Paul Heyer, Çev; Berkay Ersöz, Ankara: Phonix. S.148-160
- Ergün, F. S., (2005). “İnternet ve Hukuk”, *İnternet ve Toplum*, Ed. Ahmet Tarcan, Ankara; Anı.
- Coelho, P., (2008). *The Winner Stands Alone*, Çev. Margaret Jull Costa, London: Harper.
- Çayır, K., (1999). Toplumsal Sahnenin Yeni Aktörleri: Yeni Sosyal Hareketler, *Yeni Sosyal Hareketler*, içinde İstanbul: Kaknüs. s.13-16
- Shirky, C., (2010). *Herkes Örgüt İnternet Gruplarının Gücü*, Çev. Pınar Şiraz, İstanbul: Optimist.
- Şendeniz, Ö., (2012). *Toplumsal Hareketler Repertuarının Dönüşümü: Fındıklı HES Muhalefeti Örneği*, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Karadeniz Teknik Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Kamu Yönetimi Bölümü.
- Şener, G., (2006). *Küresel Kapitalizmin Yeni Kamusal Alanı Olarak İnternet: Yeni Toplumsal Hareketlerin İnterneti Kullanımı*, Marmara Üniversitesi: Doktora Tezi, <http://www.belgeler.com/blg/14u7/kuresel-kapitalizmin-yeni-kamusal-alani-olarak-int-ernet-yeni-toplumsal-hareketlerin-interneti-kullanimi-internet-as-a-new-public-sphere-in-the-age->

of-global-capitalism-the-use-of-internet-by-new-social-movements adresinden alınmıştır (Erişim Tarihi 20 Kasım 2011).

Thompson, J. B., (2010). Haber Ticareti, *İletişim Tarihi Teknoloji-Kültür-Toplum*, David Crowley ve Paul Heyer (der.) Çev. Berkay Ersöz, içinde, Ankara: Phonix. 174-179.

Tilly, C., (2008). *Toplumsal Hareketler*, İstanbul: Babil.

Uluç, G., (2008) *Küreselleşen Medya:uj İktidar ve Mücadele Alanı –Olanaklar-Sorunlar-Tartışmalar*, İstanbul: Anahtar, 2. Basım.

“Fındıklı” http://www.rizeozelidare.gov.tr/default_B0.aspx?content=361 adresinden alınmıştır (Erişim Tarihi 16.02.2013).

Rize İli, Fındıklı İlçesi, İlçemiz Hakkında Tanıtıcı Bilgiler <http://www.lazibore.com / findiklitanitim.asp> adresinden alınmıştır (Erişim Tarihi 16.02.2013).

“Sosyal ve Ekonomik Durumu” <http://www.findikli.bel.tr/Ilcemiz/Sosyal-ve-Ekonomik-Durumu-619.html> adresinden alınmıştır (Erişim Tarihi 16.02.2013).